

МИСИОНАРИ ЋИРИЛО И МЕТОДИЈЕ У ТРАДИЦИЈИ СРПСКОГА НАРОДА

Видан НИКОЛИЋ
Ужице (Србија)

Streszczenie

MISJONARZE CYRYL I METODY W TRADYCYJ NARODU SERBSKIEGO

Tematem rozważań jest dzieło słowiańskich świętych Cyryla i Metodego z uwagi na ich miejsce w tradycji narodu serbskiego. O kulcie braci sołuńskich w Serbii świadczy fakt, iż w corocznym kalendarzu poświęcono im dwa święta: Kirilowden (w lutym) – jako dzień ku czci śmierci św. Cyryla – i Święto braci Cyryla i Metodego (w maju) obchodzone jako dzień piśmiennictwa słowiańskiego. W serbskiej tradycji istnieje również święto tzw. *krsna slava*, które obchodzi się jako dzień przymowania chrześcijaństwa przez pewną rodzinę od świętych braci sołuńskich lub od ich kontynuatorów.

1. У историји је познато да су Солунска браћа Ћирило¹ и Методије стекли високо образовање у Византији, истакли се на разним дужностима, али и да су били мисионари у суседним земљама где су међу паганима ширили идеје хришћанства. За нашу тему је посебно важан њихов рад на ширењу хришћанства и писмености међу Словенима.

1.1. У 9. веку Словени се налази у „тампон зони“ између Византије на истоку и Франака на западу. Крајем 862. године моравски кнез Рагислав, да би се политички и духовно осамосталио, пошто је био у непосредном суседству са Франачком, тражи од византијског цара Михаила да му овај помогне и пошаље проповеднике и мисионаре у Велику Моравску, да дођу са словенским књигама из којих би се служба служила на словенском језику.

1.2. О томе налазимо сведочење у *Житију Методијевог*:

„Догоди се тих дана да Рагислав, кнез словенски са Сватоплуком послаше из Моравске цару Михаилу поруку са овим речима: ‘Божијом милошћу здрави смо, и к нама су дошли многи учитељи-хришћани од Влаха и од Грка и од Немаца, учећи нас различито. А ми Словени смо прост пук и немамо

¹ У српској традицији се за Константина Филозофа срећу два имена: Кирило (чешће у црквеној традицији) и Ћирило (чешће у народној традицији). Пошто постоји још један средњовековни аутор Константин Филозоф (15. век) њему се додаје атрибут Костенечки – Константин Филозоф Костенечки – према пореклу (Костенец, место у Бугарској).

никога који би нас упутио на истину и разумно објаснио. Зато, добри господару, пошаљи таква мужа који би нас уредио у свакој правди” (Стојановић-Ђорђевић 1986: 33).

1.3. И византијски цар Михаило имао је интереса да пошаље мисионаре да међу Словенима шире хришћанство и писменост, а преко тога и византијски утицај. Већ се осећало како опада утицај моћне Византије и мудри цар је тражио начина да се његова држава одржи и на овај начин. Он је водио рачуна и о избору мисионара за тако важан задатак.

„Цар Михаило није случајно одабрао баш Словенску браћу за ову мисију, јер је, вероватно, знао да су браћа већ радила на словенском писму, те су, можда, нешто и превела. Основу овог старословенског језика (како се у науци назива) чини народни језик који се данас нигде не говори. То је, у ствари, један јужнословенски дијалекат којим се говорило од Солуна на запад ка Костуру, и на исток ка Цариграду“ (Трифуновић 1990: 10).

2. И до данас је отворено питање старословенског језика на коме су стварала Солунска браћа. У науци се издиференцирало неколико опречних мишљења о пореклу и основама старословенског језика која су се искристалисала у два опречна правца: Прво, најстарија теорија – *панонска теорија* – имала је своје заговорнике у славистима Јернеју Копитару и Франу Миклошићу. Они су сматрали да су Ћирило и Методије за основицу узели дијалекат у пределу Моравске и Паноније. Друго, противници ове теорије, на челу са немачким славистом Августом Лескином, показали су да је област Македоније била колевка старословенскога језика. Каснија истраживања истакнутог хрватског слависте Ватрослава Јагића потврдила су ову теорију и ово питање је скинуто са дневног реда.

3. У историји књижевности је било доста речи о животу и раду Солунске браће и њиховој судбини у времену мисионарског рада међу Словенима. За одговор на нашу тему требало би издвојити само неколико битних детаља. Ћирило и Методије су са преводом Јеванђеља на старословенски језик 863. године кренули у Велику Моравску да међу Словенима шире писменост и хришћанство. Та борба Ћирила и Методија да шире писменост и културу код Словена није била ни мало лака. Само прве три године по њиховом доласку у Велику Моравску биле су без великих трзавица. После тога почиње велики отпор свих оних који су сматрали да се богослужење у цркви може вршити само на три света језика.

3.1. На притужбе да се богослужење у цркви може вршити само на три света језика (гршком, латинском и хебрејском) одговор Солунске браће је био јасан: „Како се не стидите када помињете само три језика, а свима осталима народима и племенима допуштате да буду слепи и глуви. Ми, пак, знамо за многе народе који имају своју азбуку и Бога славе на свом језику“.

3.2. „У овим Константиновим речима се виде основе и дух византијског царства и византијске културе. У оквирима велике Византијске царевине многи народи, међу које су у 9. веку дошли и Словени, потпуно су слободно могли да духовно изражавају и исповедају на свом језику. Та идеја – да Словени добију своје писмо и да имају књиге на словенском језику – није ништа необично, пошто су такве појаве постојале у Византији, која је и у време најжешћих ратова са народима чији језик није био грчки (званични језик Византије) остајала и даље духовно средиште за ове народе“ (Трифуновић 1990: 13).

4. У српској традицији је познат мисионарски рад Солунске браће и може се с правом тврдити да међу словенским православним народима вероватно спадају у оне који су највише елемената који их везују за живот и рад познатих просветитеља. Како ћемо то видети касније, Ђирило и Методије се поштују као празници у годишњем календару (као сећања на битније датуме њиховог живота) и као крсна слава, њихови канонизовани ликови су насликани на фрескама и иконама, јављају се у изрекама као синоними писмености и просветитељства,² посвећене су име имена институција и улица, али – што је необично – нема храмова који су им посвећени.

5. У старој српској књижевности позната су три дела која на најбољи начин осветљавају рад мисионара Ђирила и Методија.

5.1. Под псеудонима „Црноризац Храбар“ крије се личност писца који је оставио дело које у српској редакцији носи назив *О писменах Црнорисца Храбра*. Црноризац Храбар је вероватно из прве или друге генерације ученика Ђирила и Методија, а у овоме делу показао је завидно филолошко знање.

5.2. Друго дело важно за схватање рада Солунске браће јесте *Житије светог Ђирила* од непознатог писца. То је вероватно најстарије житије писано на старословенском језику. И у српској култури је оставило дубоки траг, посебно н традицију писања биографија српских краљева и архиепископа, који ће касније постати свеци.

5.3. Трећа важно дело јесте *Житије светог Методија*. *Житије светог Методија* се завршава једном молитвом у којој се писац непосредно обраћа у првом лицу множине самом Методију:

„Ти, пак, са висине, света и честита главо, / молитвама својим пази нас који тебе хоћемо, / избављај од сваке напасти ученике своје / и учење шири, а јереси прогањај / да, прожививши овде достојно знања нашега, / станемо са

² У српској телевизијској серији *Докторка на селу* један од јунака (улогу је тумачио популарни српски певач Тома Здравковић) има надимак *Ђирило и Методије*.

тобом, твоје стадо, / са десне стране Христа Бога нашега, /вечни живот при-
мајући од њега, / јер је њему слава и част на веки векова. / Амин.“

6. Шта је сачувано од саме Солунске браће у књижевном наслеђу поз-
нато у српској књижевној традицији? – Из више разлога постоје многе недоу-
мице око преводилачког и књижевног рада Ћирила и Методија. Солунска
браћа су са грчког на старословенски језик превела најпотребније црквене и
богослужбене књиге: Псалтир, Изборни апостол, Изборно јеванђеље и избор-
не црквене службе. За Методија се истиче да је превео Номоканон, Отачес-
кије књиге и Стари завет (без Књиге Макавејеве).

Узима се да је Ћирило написао *Кратку похвалу светоме Григорију
Богослову*, али и три списа посвећена светом Клименту Римском, који је одиг-
рао важну улогу у мисији Солунске браће. За нека друга дела која се припи-
сују Солунској браћи постоје у науци спорови (уп. Трифуновић 1990: 14).

7. Има неких особености у српској традицији које их издвајају у одно-
су на друге словенске народе. Како је речено, у српској традицији постоји
један дан у години – крсна слава – који се везује за светковину када је нека
фамилија примила хришћанство.

7.1. „Сваки Србин има по један дан у години кога он слави, и то се зо-
ве *крсно име, свети, свето, и благ дан*. Домаћин се стара и припрема за ције-
лу годину како ће и с чим ће прославити крсно име“ (Вук Караџић, *Српски
рјечник, s.v. крсно име*).

7.2. „Славу држе сви православни Срби уопште и римокатолици по
Боки Которској, по Конавлима, јужној Херцеговини, Макарском Приморју и
босанском Грахову, затим православни Власи у Србији и делимично у Малој
Влашкој (Румунији) до Крајове, и римокатолички Арбанаси у северној Алба-
нији“ (*О крсном имену*, 1985: 13).

7.3. „Крсна слава (слава, служба, крсно име, итд.) обичај да поједини
породице и родови сматрају својим заштитником једног хришћанског
светитеља и прослављају уз посебне обреде и гозбу његов празник. Слава је
веома обиман комплекс обичаја и обреда са много обласних разлика у схва-
тању и извођењу“ (*О крсном имену*, 1985: 5)

7.4. „Најстарија вест о слави потиче из 1018, из предела Девола, јужно
од Охридског језера. Слава се такође помиње у прописима из XIII–XIV в. за
свештенике у држави Немањића. Један анонимни дубровачки летописац из
друге половине XIV в. оставио је кратак опис славе у дубровачком залеђу у
Босни“ (*О крсном имену*, 1985: 15).

8. „Етнологија још није дала коначан одговор на питање о пореклу
славе. Неки научници узимају једноставно да је слава празновање успомене
када је неки род примио хришћанство; то схватање је прихватила, подржа-
вала и пропагирала и српска православна црква. Слава заиста садржи значај-

не елементе чисто црквеног порекла или уведене посредством цркве (дизање славског хлеба-пресвете, кољиво, свеће, тамјан и др.). Изнесене су и неколика – наизглед противречна – мишљења: да је то концесија цркве ранијем култу домаћих, кућних богова, да је светковина сећања на покојне претке, да потиче од трачког култа хероја, да је богумилског порекла, да је потекла од прехришћанског слављења патрона, при чему је богумилство било посредник, да вуче порекло из култа предака али да је настало под романским утицајем од храмовних слава у приморским областима, да је обичај преузет од култа ромских лара и Сатурналија који је дошао на Балкан са римским освајањем или преко Византа итд. Не узимајући у обзир ничим оправдану хипотезу о богумилском пореклу славе развила из култа мртвих. Врло је вероватно да се слава не може свести на један једини извор“ (*О крсном имену*, 1985: 16).

8.1. „Први српски архиепископ Сава (1174–1235) поверио је свештенству да насилно и узалудно не прогоне стара народна веровања и обичаје, него да им даду хришћанско обележје. Слично су поступиле и друге цркве и једнобожачке религије. Уношењем хришћанских и других једнобожачких елемената у многобожачка веровања и обичаје, затим прилагођавање у неколико сродних, настале су знатније разлике у прослављању прехришћанских обичаја, па и крсног имена“ (*О крсном имену*, 1985: 17).

8.2. Славу не ваља мењати. Слава се наслеђује и слави се по крви или по земљи. По земљи је била у сеобама и прелазним земљама када су економско слабији долазили на мираз и славили славу земље.

„Људи који остану без земље не напуштају крсно име.

Они га прослављају као заштитника дома и његове чељади. Такво крсно име је наслеђено, везано за род. Крсно име наслеђено од претка, а које није везано за земљу, дало је повода погрешном гледишту да је оно настало као култ заслужног претка. Такво гледиште прихватила је и црква, али она у том претку види првог родовског члана који је напустио многобоштво и прихватио хришћанство“ (*О Крсном имену*, 1985: 23).

9. Код других словенских народа постоје легенде о примању хришћанства. Интересантна је она која је код Руса. У руском извору *Повест времених лет*, веома занимљиво, готово анегдотски, приказано је на који су начин кијевски кнез Владимир, који је желео да своје сународнике из многобожачке паганске религије преведе у једну од монотеистичких религија, донео значајну одлуку.

9.1. Приповест каже да су 986. године кнез Владимир у Кијеву посетили мисионари из разних делова средњовековног света. Једни су препоручивали ислам, затим папини изасланици који који су желели да руски народ потчине руској курији., затим хазарски мисионари који су проповедали јудаизам, и најпосле једна благоглагољиви мудрац изасланик византијског

цара. На крају је превагу однео византијски предлог. Овога пута блистава реторика ромејског представника на најбољи начин била је подржана ненадмашном византијском вештином да у Цариграду, тој царици градова, у најважнијем престоничком храму, у велелепној Светој Софији, збуњеним посетиоцима са севера уприличе литургију.

9.2. Речи руског летописца о томе догађају најбоље сведоче:

„И ми смо дошли у грчку земљу, и они су нас одвели на место где се моле Богу, и нисмо знали да ли смо на небу или на земљи; јер на земљи нема таквог призора и такве лепоте и не знамо како да га опишемо. Знамо да је тамо Бог међу људима и да је њихова служба лепша него у свим другим земљама“ (Радић 2006: 55).

10. Трагови који се налазе у старим српским записима сведоче о значају рада Солунске браће. У једном запису (**Слово о небеси и о земљи протљѣкъ**) у облику питања и одговора, као што се чинило често у старој књижевности када се излагало тадашње знање и мишљење о разним стварима тим начином.

Въпросъ: *Кто първо избрете гръческу книгу?*

Ответъ: *Меркурие.*

Въпросъ: *А словенску?*

Ответъ: *Кирилъ Филозофъ*“ (Новаковић 2000: 562)

11. Да би се лакше разумео мисионарски рад Ћирила и Методија, тј. рад њихових ученика међу Србима, требало би се упознати са предисторијом религијског живота Срба до доласка Ћирила и Методија. Али, не треба занемарити, и оно што ће се касније десити имало је утицаја на формирање става према мисионарском раду Солунске браће. Зато што су Срби дуго били у ропству под Турцима, а званична црква је опстајала на маргинама освајача, онда је народна религија помешала се са митологијом и у таквој симбиози опстајала на овом простору. То је у великој мери омогућило да пагански сегменти опстану у хришћанским обичајима.

11.1. Срби су дошли на Балканско полуострво као многобошци. О њиховој старој вери зна се врло мало, али највероватније да је њихова вера била ако не сасвим иста а оно веома слична вери осталих словенских племена која су се населила на Балкан.

Податке о Србима дао је византијски писац Прокопије (6. век). Он каже:

„Верују на име [Анти и Словени] да је један од богова, творац *муње*, једини господар света, и жртвују му говеда и све остале жртвене животиње. Судбину нити познају нити иначе признају да је међу људима врши неки одлучнији утицај него, чим им се смрт сасвим приближи, или их болест савлада, или се нађу у рату, одмах се заветују да ће, ако то избегну, истог тренутка

принети богу жртву за свој живот, и, ако су добро прошли, приносе жртву коју су обећали и верују да су том жртвом искупили свој спас. Сем тога, обожавају и реке и нимфе (виле) и друга нижа божанства (*demonia*) и свима њима приносе жртве и по тим жртвама врачају“ (*Византијски извори за историју југословенских народа*, књ. I, САНУ, Београд 1955, стр. 26–27).

11.2. Александар Брикнер наводи податак арапског путника Идризија (из прве половине IX века), који каже за Словене:

„Сви поштују огањ, и највише сеју проју. За време жртве сипају проју из лонца на на кашику и уздижу је ка небу говорећи: О, Господе, ти си тај који си нам дао свагдашњи хлеб, дај нам га дакле до краја“ (Брикнер 1927: 51).

10. Покрштавање Срба се вршило постепено и у склопу дугог покрштавања осталих словенских племена на Балкану. Населивши се на Балкан, Срби су дошли у једну средину која је била хришћанизирана.

Било је покушаја да се Срби уведу у хришћанство, али то пре IX века није имало већег одјека јер је паганство било врло јако. Чак ни један покушај у време цара Ираклија у Византији није донео успеха.

10.1. Тада на сцену ступају мисионари Тирило и Методије,

„Успехом овог другог покрштавања Срба омогућен је и појавом рада свете браће Кирила и Методија и њихових ученика. Стварањем словенског писма и превођење Светог писма и богослужбених књига на словенски језик омогућило је да се широке словенске масе више заинтересују за хришћанство и да га почну боље схватати“ (Слијепчевић 1991: 35).

10.2. Методије је умро 885. године у Моравској. Његове последње речи биле су:

„Љубазни моји, ви знате како су силни и злобни јеретици, ви знате да они, изврћући божију ријеч, гледају само да напоје ближње своје лажном нечистом науком, ви знате средства којима с еони служе: убеђивањем за незналице, силом за слабе. Ја се надам у вас и молим се за вас; молим се да сложни будете противу тих средстава, надам се да ви, који сте основани на камену апостолске науке, на коме је основана и сама црква, нећете се занети њиховим речима, нећете се саблазнити њиховим ласкама, нећете попустити у борби; сећајте се речи св. Павла: не бојте се оних који убијају тело, јер душу нису кадри убити.“ (Милаш 1985: 353).

10.3. Да је, по легенди, Тирило био предодређен за великог мисионара и будућег свеца, сведочи један детаљ из његовог житија. Ево шта тамо пише:

„Кад је био дечак од седам година он усни сан, па исприча оцу и мајци и рече:

– Стратег ми је, сакупивши све девојке нашега града, казао: ’Изабери од њих коју желиш себи за животну сапутницу и помоћницу према себи’. Ја

сам, пак, погледао и све промотрио и угледао једну, од свих најлепшу, светла лица, богато украшену златним огрлицама и бисерјем и свакојаким накитом. Име јој је била Софија, тј. мудрост. Њу изабрах“ (Стојановић-Ђорђевић: 27).

11. Какав је био одјек мисионарског рада Солунске браће код Срба? – Њихов најревноснији настављач је био свети Сава Немањић (XII век), родоначелник Српске православне цркве.

11.1. Колико је био значајан просветитељски и уопште мисионарски рад Солунске браће показује колико су они поштовани на двору Стефана Немањића, родоначелника српске средњовековне државе. Стефан Немања је отац Растка Немањића (светог Саве), који је родоначелник Српске православне цркве и њен први архиепископ (који је омогући аутокефалност Српске православне цркве), први српски оригинални писац, и највећи настављач идеје Солунске браће. Ако се и данас пазник Света браћа Ћирило и Методије славе за елементима паганског, свети Сава Немањић ће бити највећи поборник да се потисну пагански обичаји у православљу или, где то није било могуће, да се прилагоде хришћанским обредима.

11.2. На питање колики је утицај био Солунске браће на Саву Немањића, одговор даје Милан Кашанин, један од највећих познавалаца српске средњовековне књижевности. Ево шта он о томе каже:

„За које је словенске књиге знао млади Сава? Мисли се да је у његовој родној кући био читан животопис св. Ћирила, спис који је код нас био познат од IX века, и да су Ана и Немања своје најмлађем сину дали име Растко по симпатичном кнезу Растиславу, о коме се говори у томе рукопису. Може бити – мисли се даље – да је животопис св. Ћирила утицао не само на Савин књижевни рад, него и на цело његово књижевно опредељење. Заиста је више но слична судбина једне и друге личности“ (Кашанин 1990: 112–113).

12. Како смо напред истакли, треба издвојити два момента који су битни у традицији српскога народа када је у питању неговање култа Солунске браће Ћирила и Методија, мисионара и просветитеља, утемељивача словенског језика и писма у богослужењу. То су: прво, крсна слава (о чему је било речи) и, друго, веровање да је јужни Срем био одредиште где је боравио и (умро) Методије. Овде треба истаћи и како се светкују наши мисионари као крсна слава.

13. У српским календару су посвећена два празника св. Ћирилу и Методију.

13.1. Ћириловдан 15 (27) фебруар. – Седме године на почетку свог мисионарског рада међу Словенима, на данашњи дан 869. године је умро у Риму Константин Филозоф, замонашен две године раније под именом Кирил, а у народу познат као Ћирило.

„У Срба се овај дан слави под називом *Ћириловдан*. У вековима ропства је наш неписмени народ сачувао успомену на овог творца словенске писмености, доводећи га на дирљив начин у везу са – храном. Хришћанска симболика њиве божије и духовне хране су преточене у српским народним обичајима у чин имитативне магије, ради заштите пшенице и других житних усева и плодова од птица грабљивица. Наиме, на Ћириловдан је био обичај код наших сељака да се изостави употреба кашике при јелу – да не би птице затирале усева, а из истог разлога је требало први залогај узети жмурећи (да птице не могу да угледају посејана зрна, као ни, касније, плодове у пољу). Тако је овај дан уводни у тежачком старању о летини, јер се, због птица, прва бразда изоравала ћутећи, а при сејању се прва прегршт семена бацала ван оранице као жртва птицама.

У Левчу и Темнићу се Ћириловдан празнује под називом Ћирик, а у Банату се још може чути и назив Ћирић. Ћириловдан је и крсно име појединих наших родова“ (Недељковић 1994: 125).

13.2. Света браћа Ћирило и Методије. – Овај велики празник у српском календару се празнује (11) 24. мај. То је празник који је установљен у Русији као Дан словенске писмености приликом прославе хиљадугодишњице освећења словенског језика 1863. године. Тај дан је, „по својој природи светковина једанаест векова наше културе и писмености, али, још више од тога, и много дуже од тога – празновање самоникле, и по свему самобитне, духовне батине“ (Недељковић 1994: 205).

„Три наша насеља – Затон у Црној Гори, Црвена Река у Белепаланачкој котлини и Бешеново на Фрушкој гори у Срему – тешко да имају много тога заједничког. Свако је особено и у географском, климатском и у привредном погледу. Чак, тако разбацана и међусобно удаљена, тешко да знају једно за друго. Па ипак, та три места имају нешто по чему су иста. Наиме, од старине, у њима се на данашњи дан одржавају светковине места, *литује* или *заветине*.

Ако покушамо на тренутак да дочарамо слику како је то могло изгледати почетком овог века, или које столеће раније, наћи ћемо се пред малим чудом. Обични и мучни, безмало одреда сви неписмени, сељаци ових насеља, свечано и простодушну, окупљени око каквог освештаног дуба или закрштеног дрвета, празнују – словенске апостоле Ћирила и Методија, утемељиваче наше писмености и културе. Што је још чудније, то чине на древан начин, сачуван из словенске прадомовине, по духу сасвим пагански, какав су Ћирило и Методије са својим ученицима безуспешно настојали да искорене.

Али, то је наш народни живот и такви су обредна пракса и усмено предање наших веровања и светковина.

Осим што се на данашњи дан одржавају заветине у неким насељима, Ћирило и Методије су и крсно име (слава) појединих родова“ (Недељковић 1994: 205).

14. Друго, што је посебно интересантно, у српској традицији а везано је за рад Солунске браће, то је легенда о Методијевом боравку и смрти у јужном Срему, у Србији. У последње време оживљава једно веровање у српској традицији да је после смрти Ћирилове у Риму (869. године) Методије наставио даљи рад. „Њега папа произведе за епископа панонског (Мурса = Осијек; у новије вријеме се сматра да је то Моровић у јужном Срему)“ (Калезић 1989: 77–78). Последњих година су вршена амбициозна археолошка ископавања у којима је била жеља да се докаже да је Методије чак и сахрањен у једној цркви у јужном Срему. То може бити жеља локалног становништва и Шабачке епархије да се веже за култ познатог словенског мисионара и оживи култ локалне цркве.

15. Уместо закључка. – Поштовање култа свете Солунске браће Ћирила и Методија у српској традицији треба пре свега тражити у свести да су они пресудно утицали на ширењу хришћанства које је донело писменост и потпуну промену у културном животу српскога народа. С друге стране, оно што је особено само у српској традицији, то је да се само код Срба светкује *крсна слава*, како се верује, дан када је нека фамилија примила хришћанство.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Брикнер, Александар (1927): „О паганству код Словена“, *Књига о Балкану*, књ. II, Београд, стр. 51.

Калезић, М. Димитрије (1989): *Крсна слава у Срба (порекло, обред, здравице)*, Сфариос, Београд.

Карацић, Вук Ст. (1977) *Српски рјечник*, Нолит, Београд.

Кашанин, Милан (1990): *Српска књижевност у средњем веку*, Просвета, Београд.

Милаш, Никодим (1985): *Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд.

Милићевић, Милан Ђ. (1984): *Живот Срба сељака*, Просвета, Београд.

О крсном имену (1985), зборник, Просвета, Београд.

Охридски, Климент, Константин Преславски и непознати писци (1964): *Ћирило и Методије. Житија, службе, канони, похвале*, СКЗ, Београд.

Радић, Радивоје (2006): *Византија: пурпур и пергамент*, Evoluta, Београд.

Новаковић, Стојан (2000): *Примери књижевности и језика старог и српско-словенског*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Слијепчевић, Ђоко (1991): *Историја Српске православне цркве*, Књига прва: „Од покрштавања Срба до краја XVIII века“, БИГЗ, Београд.

Стара српска књижевност, избор, предговор, белешке и напомене Јелена Стојановић-Ђорђевић, Рад, Београд 1986.

Трифуновић, Ђорђе (1990): *Кратак преглед југословенских књижевности средњег века*, Филолошки факултет, Београд.

Vidan Nikolic

Missionaries Cyril and Method in Serbian Tradition

Summary

It is well known from our history that two Thessalonica brothers, Cyril and Method, came from the Byzantine Empire in the 9th century to spread Christianity and literacy among the people of Slav origin. They created a new Slav writing called *glagoljica* and translated the sacred books into the Old Slavic language. This paper is about the missionary work of Cyril and Method and their followers among the Serbs. At that time the Serbs were pagans, so Cyril and Method undertook a difficult task of trying to convert them to Christianity. The attitude of Serbian tradition toward the missionary work of Cyril and Method emphasizes two moments: (1) of all the Slavic people, only the Serbs have *krsna slava* – that is the most respected family holiday denoting the day when a certain tribe (family) received Christianity; (2) in the old Serbian writings, time was expressed according to the coming of Cyril and Method to these parts. The cult of Thessalonica brothers is widespread among the Serbs and they have been pronounced saints: two holidays in the Serbian religious calendar are dedicated to them.

Апстракт: У овом раду³ се говори о словенским просветитељима Ћирилу и Методију с посебним освртом на одјеке њиховог рада у српској традицији. У српској традицији се негује култ мисионара Ћирила и Методија и њима су посвећена два празника у годишњем календару: *Ћириловдан* (у фебруару) – као сећање на дан смрти светог Ћирила – и *Света браћа Ћирило и Методије* (у мају) – посвећен Дану словенске писмености. У српској традицији највећа породична светковина је *крсна слава* (тај обичај не постоји код других хришћанских народа), а везује се за дан када је нека фамилија примила хришћанство од Солунске браће или њихових следбеника.

Кључне речи: мисионари Ћирило и Методије, ширење хришћанства код Словена, писменост код Словена, српска традиција, крсна слава.

³ Овај рад је урађен у оквиру пројекта број 14802Д, који финансира Министарство науке Републике Србије.